

Andoni Landa

euskara irakaslea Arabako Errioxan

«Zer pizgarri dute hemengo umeek euskaraz hitz egiteko?»»

Bi urte igarotzeko asmotan heldu zen Oiona Andoni Landa Arozena (Nuarbe auzoa, Azpeitia, 1966). Hogei urte baino gehiago joan dira ordudanik. Euskara irakasten hasi zen, eta horretan ari da gaur egun ere, IKA euskaltegian. Urteen joanean ikusi eta bizi izan duena erakutsi digu.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

“Sopelan edo Oionen nola izango dira, bada, arrazoi berak euskara ikasteko”.

21 urte daramatzazu euskara erakusten hemen, Oionen.

Baina ez hemen bakarrik. Oionen dugu bulegoa, euskaltegia, eta Guardian ere bai, baina beharra non dagoen, hantxe erakusten dugu euskaraz. Hara, kilometro kopuru bera egiten dugu Oiondik Nafarroa aldera, eta Araba barrenera. Menda-biatik Bastidaraino gabiltza. Bitartean, berdin gabiltza Viana, Moreda, Oion, Bilar, Kripan, Guardia, Bastida, Navaridas edo Logroñon.

Logroñon? Nork ikasi nahi du euskara han?

Gasteizko, Bilboko eta Donostiako jendeak, eta bertako batzuek ere bai. Ez da nobedadea, nahiz eta zu zeharo harritu. Euskaldunak dira, Euskal Herritik kanpora lanean ari direnak. Beste batzuk badira familiaz euskaldunak, Logroñon haziak, bere burua euskalduntzat dutenak. ETB1en Titin pilotariari buruz esaten dituztenak ulertu nahi dituzte beste batzuek... Badira, gainera, euskara Logroñokoa ere badela defendatzen dutenak.

Hamar urte badira han euskarazko eskolak ematen direna. Urte batean, unibertsitateko bi ikasle izan nituen. Lan bat egin zuten *Fon-tes [Linguae Vasconum]* aldizkarian, Logroñon ziren hilarri batzuk aztertu zituzten. Jatorri ezezagunekoak omen ziren, edo bisigodoak. Gogoa daukat, haietako bat, eskolan galdezka: "Andoni, zer da Agirrezat?" Jatorri ezezagunekoak omen zen! Horri buelta ematen hasi ziren, eta Jose Maria San Sebastian Latxagaren liburu bat hartu zuten: *El euskera en la Rioja*. Lehenengo asmoa, euskal etxea egitea zuten. Baina ez zituzten, nonbait, Jaurilaritzaren gutxienekoak betetzen. Bazkideak ere ez behar beste, nonbait, eta euskal etxe izatera iritsi ez badira ere, elkarte osatua dute, Laminiturri, eta lanean ari dira, gauza dinamikoak egiten: webgunea, irtenaldiak, hitzaldiak, euskara eskolak...

Hortik zuen ikasle harrobia Logroñon...

Joan deneko 21 urtean beti izan dira euskarazko eskolak Logroñon, edo hona etorri dira Logroñokoak, edo hemengo ikastolara bidali dituzte Logroñon bizi diren euskaldun askok

beren seme-alabak. Hasieran, Logroñon euskara taldeak izan genitzaan lokala alokatu zuten Laminiturri elkarteok baina mantentzerik ez, eta Oionera jo behar izan zuten ordura arte bezala. Gero, Logroñoko Herri Unibertsitatearen berri izan genuen. Han, beste gauza askoren artean, ingelesa eta frantsesa erakusten zituzten, eta galegoa, katalana eta euskararen hastapen ikastaroak eskaini nahi izan zituzten. Etorri ziren guregana, eta haiekin kolaboratzen hasi ginen. Baina eskola ordu gutxi ematen genuen, oso ikasle gutxi etortzen zen hortik gure ohiko erritmoe-tara. Bost bat urtean pare bat baino ez zitzaizkigun hurbildu. Azkenean, EGA zuen ikasle gazte bat, irakasle ikasten ari zena, eskaini genien irakasle lanetarako, eta horrelaxe egin genuen. Probetxu handiagoa behar genuela erabaki eta Hizkuntza Eskola Ofizialarekin hizketan hasi ginen, ikas-prozesua Logroñon ere ziurtatu nahi genuelako. Bi hitzetan esateko, duela hiru urte dozena bat ikasle hasi ziren euskara ikasten eta zortzihamar bat ari dira gaur egun.

"Gehiago dira tituluak buruan darabiltenak, 'euskara ikasi nahi dut' esanez datozenak baino. Hala ere, ikasle euskaltzalea dugu"

Zergatik ikasten du euskaraz Bastida, Lapuebla, Oiongoak... Sopelan eta hemen arrazoiak berak ote dira?

Sopelan edo Oionen nola izango dira, bada, arrazoi berak. Urte asko dira Oionen euskara galdu zela. Ez dago Arabako Errioxan amona edo birramona euskaldunik izan duen inor, ez bada ez dakit nongoa zelako edo ez dakit non bizi izan zelako... Euskara duela urte asko galdu zen hemen, eta 40 urte ere ez dira joan berreskuratze lanetan hasi zirenetik. "Galdu" esandakoan hitz egiteari buruz ari naiz. Izan ere, toponimia euskalduna asko dago, abizenak zer esanik ez; hemengo Zabala, Gainzarain eta gainerakoak! Euskara ikasi nahi duenak arrazoi berak ezin izan Oionen eta Sopelan. Ez zait irudi-

Ikasle euskaltzalea Arabako Errioxan

"Ikaslearen nahia, adibidez. Garai batean nabarmenago zen euskaraz hitz egiteko nahia. Orain tituluak da gehien aipatzen dena. Hala ere, gutxi dira titulugatik bakarrik ari direnak. Oro har, euskaltzalea da Arabako Errioxan euskara ikasten duena. Egia da, orain dela hamabost urte mendi irteera bat proposatu eta lauorgeri lagunek ematen zutela izena, eta, orain, aldiz, bostek; eta horien artean, irakasle dira bi. Euskalduntasuna beste era batera bizi dute gaur egun, baina nik esango nuke ikasle euskaltzaleak ditugula: haurrak ikastolan dituzten edo izango dituzten gurusoak; Osakidetzan, Foru Aldundian, basozaintzan eta horrelakoetan funtzionario bidean dabilzanak; irakaskuntzari lotuta ari diren ikasleak, irakasle ikasten ari direnak, batik bat; eta bestelakoak, betidanik euskaraz ikasi nahi izan duen erretiratua, euskal kantak ulertu nahi dituen gazte rockeroa, txikitari ikasi eta ia ahaztutakoa, eskolan ikasitakoa hobetu nahi duena... Makina bat jende, bata besteagandik ezberdina".

tzen. Han, integrazioa, identitatea eta horrelakoak izango dira. Hemen integrazioa ez da arrazoia. Identitatea, berriz, kontuan hartzekoa da, nahiz eta azken urteotan tituluak direla-eta ezkutuan geratzen ari den. Euskaltzalea ez den gutxi izango da gure euskaltegian. Titulu beharra, lanerako sarbidea... Motibazio instrumentala... baliteke berdintsua izatea hemen eta Sopelan, baina, esan dut, ez dut uste hemen titulugatik bakarrik, edo gogoz kontra ari den inor dugunik; izatekotan ere, oso gutxi. Seme-alabak ikastolara daramatzanak, berriz, haiei lagundu nahi izaten die. Hortik ere izango da.

Aldatuko zen perfila urteen poderioz. Ni etorri nintzen garaitik hona, duela hamar urte ezagutu nuen ikas-

Berreskuratzea

“Euskara berreskuratzeotan, hemen egiten ari garena ez da nahikoa. Euskaraz ikasi nahi duen heldua euskaltegia datorkigu, eta haren seme-alabak, berriz, ikastolara doaz. Euskara berreskuratzea lehentasunezkoa baldin bada, bide horiek ez ditugu nahikoak. Esaterako, nork hartzen du kontuan euskara inor lanpostu batean kontratatzerakoan? Orain dela urte batzuk gertatua: Arabar Errioxako kuadrillan, turismo bulegoa ireki eta teknikaria hartu zuten.

Kultura zinegotziak esan zidan: ‘Badugu turismo teknikaria! Frantsesez eta ingelesez ere badaki!’ Eta nik: ‘Oso ondo. Eta euskaraz, ba al daki?’ ‘Ez diogu galdetu!’ Horixe. Euskaraz jakin behar zuen, ez zuen... Burutik pasatu ere ez. Euskara bera ere baloratu beharko da, bada? Esana dut lehen ere, norbanakoaren borondate hutsez ez dugu euskara aurrera aterako. Azkenean, ekonomiarekin lotu beharko dugu euskara, bestela ez dago egitekorik”.

le kopuru handiena: 1995-1996 urte inguru haietan 200 ikasletik oso gertu izan ginen Arabako Errioxan. Sekulako lana genuen taldeak han eta hemen ordu ezberdinetan osatzeko. Bateko, nekazariak Villabuenan: “Irailean ezin dugu, lanez lepo izan ohi gara. Maiatzean ere ez. Tartean beharko du!”. “Guk, neguan zazprietatik bederatzietara, nahi duzuen! Baina udazken eta udabe-

rrian bederatzi eta erdietatik aurrera izan behar du” esaten ziguten beste batzuek. Orain ez da horrelakorik: ikasleen nahiak ezagutu ondoren, ezartzen dugu ordutegia, eta jendea hartara makurtzen da. Nekazariak, egia esan, gutxi. Gehiago dira titulu eta hizkuntza eskakizunak buruan darabiltzatenak, “euskara ikasi nahi dut” esanez datozenak baino. Hala ere, era bateko edo beste teko pizgarria izan buruan, ikasle euskaltzalea dugu.

Ikaslearen arrazoi eta motibazioak berdin-ezberdinak. Eta irakasleak eskola emateko erak, berdinak?

Ezin izan berdina, ikaslearen motibazioa ere diferentea delako. Beste arrazoi bat eskolak ematerakoan desberdin aritzeko, EGAko klaseetan ere gertatu zaidana: “Nor da Sarrionandia? Nor izan zen Fernando Amezketarra? Nor da Andoni Egaña? Non dago Maule?” Ikasleek aztarrenik ere ez. Klaseetan euskara ikasteaz aparte, euskal kultura sartu beharra dugu, euskara maitatzen hasteko ekintzak egin beharra dugu. Sopelan, pentsatu nahi dut, euskal kultura hurbilagotik biziko dutela, eta sentsibilizazioan eta motibazioan hemen baino lan gutxiago beharko dela.

Euskara tituluak aipatu dituzu arestian. Titulu eske etortzen zaizkizue ikasleak Oionen?

Asko bai. Izan ere, nahiz eta titulurik behar ez, maila bat gainditzean ikasleari euskara ikasten gastatu

duen diruaren zati handi bat itzuli egiten zaio eta garai hauetan... Titulu eskea dela-eta, EGA nahiko du, adibidez, ikastolan nahiz eskolan erakutsi nahi duenak. Gehienak, irakasle ikasten ari direnak, eta, batez ere, hartarako asmoa dutenak ditugu, EGA taldeetan. Baina bestela ere titulu nahia asko areagotu da gizartean. Baditugu ikastola eta eskoletako gaztez osatutako taldeak ere. Gurasoek seme-alabak titulua eskuratuta amaitzea nahi zuten heziketa prozesua. Inguru honetan, mailarik handiena Lapueblan batxilergoko bigarren mailan ari diren ikasleek dute. Hara bitartean lortu duten euskara maila hobetzerik ez dute erraz.

Zergatik ez?

Ondoren asko eta asko Logroñora, Zaragozara joango direlako, edo ikasteari utziko diotelako. Batxilergoa ikasi bitartean EGA eskuratzea asko eskatzea da, denbora gehiago behar dute. Beraz, zera pentsatu genuen duela urte batzuk: azkeneko urtean bakarrik saiatu beharrean, lau urte lehenago hastea. Hortaz, titulua eskuratzeko interesa zutenak prestatzen hasi ginen, eskola orduz kanpo, astean bi orduz. Lapueblan hasi ginen esperientzian, Assa ikastolako euskara irakaslearekin elkarlanean. Eskola orduz kanpo, astean bi ordu, euskara landu, euskaraz gozatu, euskaraz hitz egin... gauza asko, denbora gutxian. Lapueblan eta Oionen izan ditugu taldeak, eta Vianakoak, Bastidakoak eta beste-takoak ere Lapueblara bildu izan dira. Denera, urtean 30 ikasle izan ohi ditugu EGA ikastarootan.

Ikasgaien erdiak euskaraz egiten dituenak, nonbait, ez du titulurik beharko, “salbuetsita” egongo omen da...

Ikasleek ekarri zuten notizia, eta galdera: “Egia al da Magisteritza euskaraz eginez gero ez dugula EGA agiria beharko?”. Guk, “ikusiko dugu!” esan besterik ezin genuen. Horrela dio dekretuak, baina egia al da? Azken hiru urteotan gurekin maila hori prestatzen ibilitako ikastolako ikasleen herenak besterik ez du gainditu 2. mailako egiaztatze-maila. Uste nuen jen-

“Oraindik ere, udal askok uste du ikastola eta euskaltegia irekita badaude, nahikoa dela”.

deak atzera egingo zuela, dekretu horren esamesari heldu eta ez zuela ikastarorik egingo, baina, hara non 27 ikasle bildu zaizkigun Lapueblan, hamasei Oionen, eta hamabi Laguardiako institutuan. Propagandarik onena egin digute! Dekretu, agiri, titulu... Ikasleek irakasleari galdetu izan diotenean ere, “aizu, egia al da...?”, irakaslearen erantzuna: “Ez dakigu oraindik, baina betiere seguruagoa titulua eskuan baldin badaukazu!”. Eta segurura jo dute ikasleek, ostiraleko ikastera bilduta. Hamalau urtetik gorako ikasleak, jo eta ke ikasten.

Zertan da euskararen erabilera Oionen eta Arabako Errioxan?

Lehenengo esan behar da ezagutza mailak gora egin duela hemen ere, baina ikasi dutenek, dakitenek, gaztetxo eta gazteek, ez dute euskaraz hitz egiteko ohiturarik. Jakina, gurasoek bidalita ohi doaz seme-alabak ikastolara, ez da haien hautua. Zer pizgarri dute ume horiek euskaraz hitz egiteko? Gu ikusten gaituztenean, orduantxe, gurasoek umeari: “Hitz egin Andonirekin euskaraz, berak badaki eta!”. Eta umea lotsa-lotsa, eta mutu, burumakur. Zaila da ume horrek euskara baloratzea. Gelan euskaraz eginda ere –onean–, patioan gaztelaniaz egingo du, eta zer esanik ez ikastetxetik kanpora, gurasoak ere halaxe ari direlako eta gurasoak dira haurren erreferentzia... Baten batek esango du: “Baina hori umetan! Gaztetan aldatu egiten da hori!”. Esango nioke nik, aldatzekotan okerrera ez ote den izango, hamalau-hamabost urte, eta nora joango da Oiongo gaztea parrandan, ligatzera? Gasteiza, ordubeteko bidean, ala Logroñora, bost kilometrora? Nora joaten gara helduok zinemara, jate-txeetara, erosketak egitera? Logroñora! Gaztelaniaz bizi den lekura.

“Ikastolan ikasitako bi gaztek elkarri euskaraz egiteko konpromisoa sinatu dutenean edo bertso taldea osatu dela ikustean gure lanean berrindartu egiten gara”.

Ezker-eskuin beti esaten den leloa, azkenik: “Asko egin da joan deneko 25 urte honetan”.

Kopuruari dagokionez, asko lortu dugu 25 urtean. Eta aurrera begira ere asko egingo dugulako ustea dut. Euskararen inguruan gabiltzanok –Tiki-ttaka elkarteak, Euskararen Aholku Batzordeak eta gainerakook–, adostu dugunez, norbanakoaren borondatea ez da nahikoa, gehiago behar da gizarteak onartutako elebitasunera iris-

“Nora joango da Oiongo gaztea? Gasteiza, ordubeteko bidean, ala Logroñora, bost kilometrora, gaztelaniaz bizi den lekura?”

teko, gazteek euskaraz egiteko... Zabaltzen ari gara mezua: sektore bakoitzean aztertu behar da zer egin euskaraz aurrera egiteko. Dударik gabe, instituzioek egoerari aurre egin behar diote, bada garaia

erantzukizuna hartzeko. Baina, oraindik ere, udal askok uste du ikastola eta euskaltegia irekita badaude, nahikoa dela. Horiek irekita edukitzeak bermatzen dituela euskaldunaren eskubide guztiak, ez dagoela beste zereginik... Lan astuna izan ohi da ikuspuntu horiek aldarazten ibiltzea. Horrela ibili beste erremediorik ez dugu, ordea: herritarrei atxikimendua eskatzen, herritarren artean ikasteko sentsibilizazioa lantzen, erabilera sustatzeko ekintzak prestatzen... Batzuetan, horrela ibili beharra dugunean, beheraldiak izan ohi ditugu baina euskaraz gurekin ikasi duen bat bere seme-alabari euskaraz ari dela entzundakoan, edo jaio berriari euskaraz egiteko konpromisoa hartu duen heldua euskaltegira sartzen denean, edo ikastolan ikasitako bi gaztek elkarri euskaraz egiteko konpromisoa sinatu dutenean edo bertso taldea osatu dela ikustean... gure lanean berrindartu egiten gara. Horri heldu nahiko nioke nik. ■

Babeslea: Errenteriako Udala

Tel.: 943 44 96 13
euskara@errenteria.net

ERRETERIAKO UDALA

UDAL EUSKALTEGIA

Miguel Zabaleta 14, 20100 Errenteria
Telf. 943 44 96 80 euskaltegi@errenteria.net